

GENDER STEREOTIPLARINI SHAKLLANISHIDA JINS TAFOVUTLARI

DUSHANOVA SADOKAT MAMATKULOVNA

mustaqil tadqiqotchi

Inson jinsining xususiyatlari va uning psixologik va ijtimoiy farqlari bilan bog'liq masalalar so'nggi paytlarda jamiyatda eng ko'p muhokama qilinadigan masalalardan biriga aylandi. Bugungi kunda erkaklar va ayollarning ijtimoiy muhitdagi roli sezilarli o'zgarishlarga duch kelmoqda. va boshq. Erkaklar va ayollar, ularning o'xshashliklari va farqlarini o'rganish nafaqat shaxs uchun, balki butun jamiyat uchun ham dolzarbdir. Bendas aytganidek, umumiy psixologiya uzoq vaqt davomida inson tabiatining muhim jihati sifatida genderni e'tiborsiz qoldirgan. Ijtimoiy psixologiya ham genderni jamiyatdagi odamlarning o'zaro munosabatlarini belgilovchi jihat sifatida tan olmadi. [1, b. 27] S. Bern o'z asarlarida odamlarning erkak va ayolga bo'linishi inson ruhiyati va xatti-harakatlaridagi farqlarni idrok etishimizning markaziy o'rindig'i ekanligini ta'kidlaydi. Ko'pchilik bu farqlar erkak va ayol tanasining genetik, anatomik va fiziologik xususiyatlari bilan bog'liq deb hisoblashadi. Erkaklik va ayollik tamoyillarining qarama-qarshiligi g'oyasi barcha taniqli jamiyatlarning afsonalari va an'analarida uchraydi. U turli ijtimoiy institutlarda (oilalar, armiya kabi) mustahkamlangan. Ammo erkaklar va ayollar jismonan o'xshash emasligi ular o'rtasidagi barcha kuzatilgan farqlar shu erdan kelib chiqqanligini anglatmaydi. Konstitutsiyaviy jihatdan tashqari, bu farqlar ijtimoiy-madaniy kontekstga ega: ular ma'lum bir davrda ma'lum bir jamiyatda erkakning o'ziga xos xususiyati deb

E Conference World

International Conference on Interdisciplinary Studies and Scientific Research

Hosted online from Cambridge, London

Date: 30th September, 2023

Website: <https://econferenceworld.org/index.php/ecw/index>

hisoblanadigan va ayolga xos xususiyat deb hisoblangan narsalarni aks ettiradi. [2, b. 256] Hozirgi kunda butun dunyoda F.L.Jeyms, K.Xorni, K.Uest, S.Farrel, T.S.Baranova, Y.E.Aleshina kabi olimlar tomonidan gender tadqiqotlari olib borilmoqda. Ular ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida erkaklar va ayollarning shaxsiyatini o'zgartirish imkoniyatini asoslash uchun mo'ljallangan. Gender tengsizligiga bunday e'tiborning sababi feministik g'oyalarni intensiv ravishda tarqatishdir. [2, b. 6] Ayollar tobora ortib borayotgan yollanma ishchi rolini o'ynab, oila byudjetini saqlash mas'uliyatini o'z zimmlariga olishmoqda. Erkaklar, aksincha, tobora ko'proq oilaga, uy-ro'zg'orga ko'chib o'tmoqda va bolalarga g'amxo'rlik qilmoqda. Oilaviy munosabatlarning tenglik turi tobora keng tarqalgan bo'lib bormoqda, lekin ayol bir vaqtning o'zida ota va ona rolini o'ynashi mumkin bo'lgan oilalar ham mavjud va aksincha. Shuning uchun bugungi kunda jamiyatdagi gender o'zgarishlarini tahlil qilish juda muhimdir. Gender munosabatlari jamiyatning madaniyatligi, uning ichki munosabatlari barqarorligi, iqtisodiy va madaniy rivojlanish darajasini ko'rsatadigan eng muhim ko'rsatkichlardan biridir. Ijtimoiy o'zgarishlarning mohiyatiga ta'sir ko'rsatadigan gender munosabatlari kamdan-kam hollarda maxsus tahlil mavzusiga aylanadi, buning natijasida rus jamiyatining gender madaniyati qanday "ishlashi" va rus ayollari nima uchun bunday ajoyib qarshilik ko'rsatishi haqida juda kam narsa ma'lum. zamonaviy dunyoda gender rolidagi o'zgarishlar. Gender sotsializatsiyasi sohasidagi tadqiqotlar natijalari erkak va ayolning gender rolini aniqlash xususiyatlari insonning jamiyatdagi mavqeiga, uning shaxsiy va kasbiy taqdiriga alohida ta'sir qiladi degan xulosaga kelishimizga imkon beradi. [2, b. 6] Shu ma'noda ular zamonaviy dunyoda sodir bo'layotgan jarayonlarni aks ettirishda juda muhim bo'lib, ularning asosiy yo'nalishi shaxsning ma'naviy

International Conference on Interdisciplinary Studies and Scientific Research

Hosted online from Cambridge, London

Date: 30th September, 2023

Website: <https://econferenceworld.org/index.php/ecw/index>

rivojlanishiga bo'lgan talablarning tobora ortib borishi hisoblanadi [2, b. 6]. bu ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi. Gender yondashuvi doirasida shaxsning biologik jinsini ham, uning ijtimoiy hayotdagi yutuqlarini ham hisobga olish muhimdir. Xulq-atvorning gender xususiyatlarining ko'rsatkichlari ijtimoiy kutishlar, rollar va xulq-atvorning jinsiy adekvatligi uchun umumiy qabul qilingan talablardir.

Zamonaviy jamiyatning turli sohalarida gender stereotiplarining xususiyatlari va tuzilishini aniqlang, reklama, ish va oilada gender stereotiplarining namoyon bo'lishini ko'rib chiqing. 3 gender stereotiplarining shakllanishiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy sharoitlarni aniqlash, yolg'on gender stereotiplarini aniqlash va stereotipik gender idrokining buzilishini ko'rib chiqish. Gender stereotiplarining erkaklar va ayollarning individual hayot yo'liga ta'sirini aniqlash; xulosalar chiqarish. Ushbu maqolada biz ijtimoiy-madaniy mahsulot sifatida genderga e'tibor qaratamiz, bu nafaqat inson tabiati, "erkak" va "ayol" haqidagi g'oyalarning vaqt, makon va ijtimoiy-madaniy kontekstga bog'liqligini ko'rsatadi, balki xulq-atvorning gender parametrlarini ham ta'kidlaydi. o'zgarishni, jarayonni ifodalaydi.

"Gender" atamasi nisbatan yaqinda, 1975 yilda paydo bo'lgan [1, b 7], erkaklik va ayollik tamoyillarini farqlash, ularni gender va gender tushunchalari bilan bog'lashda ijtimoiy, madaniy va siyosiy jihatlardagi aniq farqlar bilan bog'liq. "Jins" atamasi hujayra tuzilishining genetik xususiyatlari, anatomik va fiziologik xususiyatlar va reproduktiv funksiyalar tufayli odamlar o'rtasidagi biologik farqlarni tavsiflaydi. "Gender" atamasi - bu ijtimoiy jins, jins - madaniy mahsulot sifatida, jins va jinsiy aloqa bilan bog'liq bo'lgan, ammo boshqa odamlar bilan o'zaro munosabatlarda paydo bo'ladigan shaxsning ijtimoiy holati va ijtimoiy-

International Conference on Interdisciplinary Studies and Scientific Research

Hosted online from Cambridge, London

Date: 30th September, 2023

Website: <https://econferenceworld.org/index.php/ecw/index>

psixologik xususiyatlarini ko'rsatadigan ijtimoiy-biologik xususiyat. [17, 27-bet] Turli tadqiqotchilar "gender stereotiplari" atamasini turlicha tushunadilar: 1) bu erkaklar va ayollarning shaxsiy xususiyatlari haqidagi g'oyalarning sxematik to'plami; 2) bular erkaklik va ayollikning sxematik, umumlashtirilgan tasvirlari; 3) bu "erkaklik" va "ayollik" ning ijtimoiy jihatdan qurilgan toifalari bo'lib, ular jinsga qarab turli xil xatti-harakatlar, erkaklar va ayollarning ijtimoiy rollar va maqomlarda turli taqsimlanishi va shaxsning o'zini tutishga bo'lgan psixologik ehtiyojlari bilan mustahkamlangan. ijtimoiy jihatdan kerakli tarzda va] Ushbu tadqiqotda "gender stereotipi" tushunchasi erkaklar va ayollar o'rtasidagi ijtimoiy farqlar haqidagi g'oyalarni, ayol va erkak xulq-atvor modellari, erkaklar va ayollarga xos bo'lgan ijtimoiy rollar va maqomlar tizimi haqidagi etarlicha barqaror, standartlashtirilgan g'oyalarni o'z ichiga oladi. Ko'pincha odamning jinsi va gender xususiyatlarining aralashmasi mavjud va bu erkaklik va ayollik xususiyatlari bir vaqtning o'zida psixologik farqlarning ham psixofiziologik, ham ijtimoiy-madaniy jihatlarini o'z ichiga olishiga olib keladi. Zdravomyslovaning so'zlariga ko'ra, gender va gender farqlarining uyg'unligi ko'pincha inson xatti-harakatlarini tushuntirishda gender yondashuvini tanqid qilish uchun ishlatiladi. Ammo jins va jins bir-birini to'ldiruvchi qadriyatlar emas. "Gender" toifasida erkak va ayol populyatsiyalari o'rtasidagi biologik farqlar, "jins" toifasi esa ijtimoiy-madaniy farqlarga urg'u beradi. Xulosa qilishimiz mumkinki, "gender" tushunchasini demografik kategoriya sifatida biologik jihatdan kelib chiqib, boshqa hollarda esa erkaklik va ayollikning ijtimoiy shartli xususiyatini aks ettiruvchi "gender" atamasini qo'llash maqsadga muvofiqdir. Gender munosabatlarini o'rganish asta-sekin ko'pchilik ijtimoiy va gumanitar fanlarning ajralmas qismiga aylanib bormoqda va turli fanlar va ilmiy jamoalar o'zlarining

E Conference World

International Conference on Interdisciplinary Studies and Scientific Research

Hosted online from Cambridge, London

Date: 30th September, 2023

Website: <https://econferenceworld.org/index.php/ecw/index>

intellektual sohalariga gender mavzularini kiritish uchun turli darajadagi sezgirliklarga ega. Antropologiya, psixologiya, sotsiologiya va qisman filologiya va falsafa genderga eng sezgir; siyosatshunoslik, tarix va iqtisod eng gender sezgir emas. Hozirgi vaqtda rus sotsiologiyasi gender yondashuvini nazariya, metodologiya va empirik tadqiqotlarga integratsiyalash bosqichida. Rus sotsiologiyasida gender yondashuvining yangiligi institutsional va kognitiv ta'sirga ega. Rus sotsiologiyasida gender yondashuvining rivojlanishi G'arbda gendershunoslikning rivojlanishini sotsiologik asoslangan tahlil qilishni nazarda tutadi. [5, 1-bet] "Gender yondashuvi" atamasi sotsiologiyada 1970-yillarda paydo bo'lgan. U jinslar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga qarama-qarshilik sifatida shakllangan. Sotsiologiyada gender yondashuvi jinsning madaniy va ramziy ta'rifi asosida tashkil etilgan hokimiyat munosabatlarining tahlili sifatida tushuniladi. Genderning madaniy-ramziy ta'rifi (gender deb ataladi) - bu shaxs va guruhning ko'plab xususiyatlarining kesishmasida paydo bo'ladigan murakkab maqom xarakteristikasi. Shunday qilib, gender yondashuvi tabaqalanish yondashuvining bir varianti bo'lib, u har doim tayinlangan jinsga qarab resurslarning notekis taqsimlanishi, jamiyat tomonidan turli xil deb tasniflangan odamlarning hukmronlik-bo'ysunish, istisno qilish-tan olish munosabatlari haqidagi tezisni o'z ichiga oladi. jins toifalari. Gender ijtimoiy tahlilning "foydali" ko'p darajali kategoriyasiga aylanadi, u o'zlikni tahlil qilish, shaxslararo munosabatlar, tizimli va tarkibiy darajalar darajasida "ishlaydi". G'arbda gender yondashuvi 1970-yillarda ikkinchi to'lqin ayollar harakatining kognitiv amaliyoti va ijtimoiy nazariyani tanqid qilish sifatida ishlab chiqilgan va shuning uchun asosan ikkinchisining rivojlanish naqshlari bilan belgilanadi. Tadqiqot ijtimoiy nazariyani jinslar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar

E Conference World

International Conference on Interdisciplinary Studies and Scientific Research

Hosted online from Cambridge, London

Date: 30th September, 2023

Website: <https://econferenceworld.org/index.php/ecw/index>

muammolariga moslashtirishga asoslangan. Shu bilan birga, sotsiologiyaning asosiy yo'nalishi butun modernizatsiya davrida erkaklar tajribasi hukmron bo'lgan jamoat sohasi tajribasini aks ettirishdan qurilgan deb tanqid qilinadi. Marksizmning feministik izdoshlari gender munosabatlarini kontseptsiyalash uchun (kamida) ikkita variantni taklif qilishadi. Birinchidan, takror ishlab chiqarish sohasi ijtimoiy tizim uchun ishlab chiqarish sohasi kabi muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar royxati

1. Бендас Т. В. гендерная психология. Учебник / Бендас Т. С.-СПб.: Питер, 2006. - 431 С.
2. Берн С. гендерная психология. - Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак, 2007. - 320 с.)
3. Гидденс Ф. Г. социология, М.: редакция УРСС, 1999, 704 С.
4. Гурко Т. А. социология пола и гендерных отношений [социология пола и гендерных отношений]. 2-е изд., переиздание. М.: Институт социологии РАН, 1998, 16 С.
5. Здравомыслова Е., Темкина А. социология гендерных отношений и гендерный подход в социологии / / социология гендерных отношений и гендерный подход в социологии. Социологические исследования, № 11, 2000, 11 С.
6. Келли Г. Ф. основы современной сексологии. Санкт-Петербург: Питер, 2000, 896 С.)

E Conference World

International Conference on Interdisciplinary Studies and Scientific Research

Hosted online from Cambridge, London

Date: 30th September, 2023

Website: <https://econferenceworld.org/index.php/ecw/index>

7.Клецина И. С. гендерная идентичность и право человека / / гендерная идентичность и права человека. Малинова О. Ю., Сунгурова А. Ю. Санкт-Петербург: норма, 2005, 14 С.

8. Клецина, И. С. гендерная социализация: учебное пособие / И. С. Клецина. - Санкт-Петербург: Изд - во РГПУ им. Герцена, 1998. - 92 С.

9. Клецина, И. С. гендерный поход в системе психологического образования / И. С. Клецина. Практикум по гендер-ной психологии, Москва, 2000, 29 С.

10.Клецина И. С. гендерная психология и направления ее развития/ / практикум по гендерной психологии [практическая работа по гендерной психологии], под ред. И. С. Клециной, Санкт-Петербург: Питер пabl., 2003, 479 с.

11.Майерс Д. Социальная психология. СПб.: Питер пabl., 1998, 673 С.

12. Малкина-Пыхьяская гендер-терапия [гендер-терапия], Москва: Эксмо, 2006, 552 С.